

Бабин яр. Голосами (вірши з книги)

Маріанна Кіяновська

я би вмерла на вулиці цій або тій що за рогом
та конвой не дозволить здається проси не проси
у валізі не те щоби речі збиралась в дорогу
як збираються люди в дорогу в останні часи
тільки ключ і листи фотографії брошка і гроші
ну не те щоби гроші всього лише кілька банкнот
ми бредемо по куряві літній немов по пороші
оминаючи вирви тіла і сліди нечистот
увірвалися в дім наказали все цінне узяти
я взяла теплий плед трохи хліба і трохи води
а есесівець крививсь віспаво на вбогість кімнати
що запалася раптом в ніщо як і я назавжди
а тепер я іду назавжди розумію і бачу
всю приреченість нашу крізь світла щільного ясу
я би вмерла на вулиці цій і тому я не плачу
а лишаю валізу на бруці ім'я лиш несу
я рахила

* * *

в африці акули в африці горили
ми сиділи з юрою і папір курили
він казав що виросте і піде на флот
але ось фашисти й холоди от-от
я у нього кульку попросив скляну
він на мене зиркнув і сказав ай ну
я тобі цієї кульки не віддам
бо нічого доброго не дають жидам
потім ми сварилися й билися авжеж
він щосили врізав я щосили тяж
сидимо заюшені нас таки уб'ють
голову і серце заливає лють
як була облава ледве утекли
і зайти додому не було коли
юрі зараз легше юра зараз сам
а у мене вдома мама і адам
мама певно плаче а малий реве

я поранив руку скоро заживе
близько чути постріли потім кілька черг
юра перекинувся дивиться уверх
а у мене рана десь не знаю де
кров тече по майці вдома мама жде

* * *

годувала слиною kota ще не можу щоб кров'ю
йшла лишила відчинені двері щоб вижив щоб втік
заподіяно місту і світу життю і здоров'ю
непоправної шкоди неначе на білому сік
чорних ягід незмивні ці дні ці роки з місяцями
попередня війна хоч страшна була та не така
щось у небі та пеклі либонь помінялось місцями
працювала хірургом мені не здригалась рука
а тепер я не сплю чую постріли крики із ночі
і якісь голоси з-за стіни що насправді глуха
марк пішов на війну я йому подивилася в очі:
я безрукий утиль він сказав не доводь до гріха
ці облави це спосіб померти принаймні для мене
дуже шкода усіх цих людей але в енкаведе
поламали мою праву руку і душу а клени
бездоганно багряні у нас під вікном як ніде
кажуть всіх поженуть в бабин яр а оскільки я ліза
то полізу вперед гарне місце придумали яр
люди наче здуріли пожитки несуть у валізах
смерть це пупсики дар многоцінний я вірю що дар

* * *

я виживу і стану просто татом
таким як мій або як тато раї
у мене буде пряників багато
я буду татом тато не вмирає
у мене будуть діти я і йоня
і буде два чи три автомобілі
і буде шрам великий на долоні
і голубник і навіть миші білі
і буде мама ніжна і ласкава
із ніжними і теплими руками

я виживу бо я не маю права
померти тут в цій ямі сам без мами

* * *

за цю війну я навіть аж підріс
ходив у другий клас тепер я був би
в четвертому болить розбитий ніс
ударив толік я про це й забув би
якби не те що ми із ним удвох
вціліли чудом із цілого класу
я заховався за чортополох
він ніч сидів на дереві щоразу
зригався і боявся що впаде
від страху весь спітнів казав до нитки
він думав хтось лишився та ніде
нікого але в їхньої сусідки
знайшовся кусник хліба на столі
він дав його мені казав не хоче
бо всіх убили всі лежать в землі
у бабинім яру земля хлюпоче
казав від крові там живих катма
вбивати німців в нього є граната
вже третій день ніде його нема
дивлюсь на жовті стрілки циферблата
годинник дідів і давно не йде
я скоро вмру як він бо час не жде
була облава наших всіх взяли
й мене візьмуть не знаю ще коли

* * *

забути чи все ж таки ні в ці хвилини останні
боротись за пам'ять чи ні хай згасає хай никне
я ніби завис на годину в своєму вмиранні
я весь перетворююсь в дещо по суті незникне
я був намагався збагнути навіщо жорстокість
безглузда з ударами в спину ці жертви рови ці
страшна безконечна поганьблена зла самотність
обличчя у наших конвойних не те щоби ниці
скоріше пропиті вони щоби легше вбивати

вливають у себе крім спирту безпам'ятство люте
я думаю жертві простіше мабуть забувати
і жертві простіше в кінці позбуватись отрути
я жертва ми всі в цій колонії однакові в муці
і в кожного досвіди муки і смутки як ріки
у лейбеле маму убили він хоче на руці
уб'ють і мене тож його пригортаю навіки

* * *

у кімнаті була висіла
у кімнаті була висіла
у кімнаті була висіла
біла сукня весільна
я у шафу її сховала
я у шафу її сховала
я у шафу її сховала
бо давида убили
айнзацгрупа зондеркоманда
айнзацгрупа зондеркоманда
айнзацгрупа зондеркоманда
поліцаї есес розстрільна
ми з давидом були щасливі
ми з давидом були щасливі
ми з давидом були щасливі
ми з давидом любили
мама вранці його прибігла
мама вранці його прибігла
мама вранці його прибігла
запитала чи знаю
я не знала всю ніч не спала
я не знала всю ніч не спала
я не знала всю ніч не спала
чула постріли з яру
я не маю вже каже сина
я не маю вже каже сина
я не маю вже каже сина
а тебе проклинаю
ти живеш а його не стало
ти живеш а його не стало
ти живеш а його не стало

май це вірко за кару
я за кару це мамо маю
от: стою і співаю
щоб не чути пострілів з яру
і потрошки вмираю

* * *

я вже навіть не знаю чи й плакати тут і тепер
увійду в перетворення це ніби лезом у зела
запах поту сечі і присохлої крові я здер
струп із рани сукровиця жовта а пісня весела
пташка поруч щебече насправді звичайно що ні
зараз вересень всі відлетіли за море у вирій
нас ведуть попри мур поступово здається мені
що на розстріл у яр у гестапівця усмішці щирій
щось від вищирю зуби біліють арійські білки
кожне з яблук очних ідеальне і вилиці й скроні
я колись на таке не зважав а оце навпаки
я зважаю на все ось на сірій стіні на осонні
притулився метелик і вірю що бачить мене
цей метелик мій свідок хоч сам він помре незабаром
так іскриться повітря так листячко вітер жене
так конвойного крик переламує тишу над яром
що приходить гулке усвідомлення смерті нема
нас ведуть крізь веселку й росу в різнотрав'ї густому
рімма каже що всюди лиш біль нагота і пітьма
але потім є світло безмежне і радість в усьому

* * *

тільки мама моя неходяча просила втікай
сам аркашо втікай не дивися на мене каліку
я ж без неї не міг утекти ще не край ще не край
думав я ще не край відчуваючи тугу велику
як не стало її все її я дбайливо зберіг
не продав і не виміняв навіть на хліб навіть вчора
а годину тому ледве встиг завернути за ріг
як обставили вулицю знову облава майора
я вже бачив на кірова був при параді в кашне
а сьогодні він вистрелив в мене поранив мене

то нічого однаково я вже халяви варив
ми із данею приноровились варити халяви
даня учень шевця з хоревої ой бідний хорив
бідний київ і бідні ми всі що руде що біляве
бідний кожен хто втратив надію конвойний тепер
нас веде чотирьох але дивиться тільки на розу
і мугиче німецькою сказку із билью я вмер
або майже умер я в це вірю йдучи по узвозу
але все ж таки думаю отже існую не вбитий
вже урочище там десь розстрілюють хочу любити

* * *

дуже горло боліло сьогодні і ніби на зло
всю дорогу хотілось волати кричати а зранку
падав дощ ми топтали багнюку тож важко було
і на фрунзе й на мельника хтось відхиливши фіранку
тільки глянув і зникнув а ми все брели і брели
швець адам нарікаючи алік безтямно і кволо
на недужих деревах великі кущі омели
загарчав кулемет жінка зойкнула боже миколо
той микола напевно юдей я вважаю юдей
тут юдеї усі в цій на три кілометри колоні
навіть яник потоцький який сторонився людей
всіх із нашого дому з козою сидів на балконі
і носив їй у кепці траву навіть плакав бува
говорив до війни ще про бомби і про парашути
ми сміялися з нього а зараз у нього брова
перебита і кров зі слиною скотилась на груди
я б йому допоміг та не можу він зараз впаде
хай хоч так а не в ямі в яру серед тисяч ніде
я і сам би упав якби міг якби міг якби міг
хай би вбили мене або хоч збили з ніг збили з ніг збили з ніг

* * *

танцювала здається колись у балеті здається
зараз тіло неначе чуже важко дихати йти
автоматник стоїть на узбіччі стоїть і сміється
я ще думала вранці що треба кофтину вдягти
ту привезену з кантиком білим бо вже прохолода

дуже гарна була і улюблена ще до війни
даніель мій казав що мені на усе недогода
але зараз інакше усе бабин яр довкруги бур'яни
коло мене ідуть різні люди і дуже багато
на руках у жінок немовлята скрізь діти й старі
а сусідка хавіва вдяглась як на справдішне свято
навіть туфлі святкові узула і бог угорі
бачить сльози хавівині й ноги об камені стерті
аж до крові у танці під дулом підошви ж тонкі
залишилося кілька хвилин до останньої смерті
бо усі попередні вмирання були не такі

* * *

про нас не напишуть ми ті хто ніхто ми невтеклі
самі поприходили встали при брамі цегельні
а ті поліцаї і німці горітимуть в пеклі
бо крики і шепіт і стогін тут справді пекельні
про нас не напишуть нічого і навіть доносів
наприклад про мене сусідка моя по квартирі
стою коло неї я взута хоч декотрі босі
вона комсомолка і часто стріляла у тирі
одначе лишилася в киеві мама з інфарктом
рука здійнялася полегшити муки та пізно
ми з нею так близько ця відстань між фатумом й фартом
насправді смішна німець дивиться тоскно та грізно
тому що у мене з собою в пакунку нотатки
багато паперу не золото навіть не шуба
на хутра він дивиться тепло на інші манатки
з байдужістю вбивці йому усміхається люба
вона серед нас в неї мама була колись лея
на них хтось доніс ці доноси немов похоронки
вона спакувала все цінне стоїть тепер в шлеях
достоту як кінь сяють золотом жовті коронки
я хочу молитися спати і зернятко кави
або навпаки хочу зернятко кави і спати
про нас не напишуть історію це не цікаве
рови вже готові хоч може накажуть копати

* * *

ми були тут палили вогнище найчастіше Льоня і Яків
Льоня тут коло мене майже в нього чорна щербинка в зубі
а коли уже догорало він казав – серцевини маків
і дивіться – якісь обличчя й поруч інші – червоногубі
зараз тут всі роти з землею хтось ковтав намагавсь кричати
та не вийшло кричати що ви в тісноті тріскотливій спертій
всі вмирили за себе кожен а мені захотілось спати
а тоді захотілось жити й реготати чомусь до смерті
кулеметні далекі черги ми уже не ходили в школу
мама навіть мене просила не виходити в двір хоч літо
але я утікав із дому аж до ночі блукав по колу
і зі мною блукали іноді Агранатів молодші діти
Рутка вічно хотіла їсти задивлялась на вікна темні
і постійно повітря нюхала вконтентуйся її просили
а вона все ніяк облава почалась ми в ходи таємні
а вони навздогін із псами Йоська крикнув: біжіть щосили
я побіг і побіг дворами врятувався тоді на диво
Йоська й Рутку знайшли уранці їх таки наздогнали кулі
я дивився на них не плакав та на серці було жахливо
назлітались зелені мухи тітка Циля й новоприбулі
теж лежали рядком тихенько і мовчали як лиш уміли
я ж на завтра попав в облаву в Бабин Яр повезли у спеку
дядько поруч стогнав і марив ніби небо зробилось біле
я поглянув – звичайне синє жінка поруч була далеко
нас усіх розстріляють зараз на щоках палахтять рум'янці
Льоня тут коло мене майже в нього верхня губа розбита
в мене там голуби зачинені хто ж їх випустить рано-вранці
це ж вони там усі погинуть в голуб'ятні й без крихти жита

* * *

вірш яким кричу тому що можу
тільки це робити тільки це
вірш який роботу робить Божу
а тоді роздряпує лице
зведене судомою до кості
вірш приймаю з болем як удар
вірш ненатлий вірш у високості
йду з ним як рахилія в бабин яр
сине туги вірше беньяміне
сам у полі воїн сам же й рать

в кублах сліз отруйне кровоспинне
але букви стигмами горять